

РОЗВИТОК ГРОМАДСЬКОГО КОНТРОЛЮ У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ В ПРОЦЕСІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Капітаненко Н. П.

доктор юридичних наук,

професор кафедри цивільно-правових дисциплін

*Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна*

Сучасний етап розвитку контролю як явища характеризується посиленням уваги до нього з боку громадськості, що зумовлено багатьма чинниками, у тому числі потребами підвищення відповідальності органів публічної влади за прийняті рішення та забезпечення ефективного механізму захисту прав і свобод людини в процесі трансформації багатьох галузей суспільства, зокрема у сфері права інтелектуальної власності. Перманентний процес гарантування законності та правопорядку в українському суспільстві визначає необхідність становлення вітчизняного законодавства задля вдосконалення практики застосування норм права в усіх напрямках суспільного розвитку, зокрема щодо сфери інтелектуальної власності [1, с. 151].

Особливий інтерес до питання становлення громадського контролю в цілому, його інституалізації та функціонування викликаний також реформуванням системи правової охорони інтелектуальної власності в Україні, процесом імплементації норм Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [2] та гармонізацією українського і європейського законодавства. Це актуалізує важливість та практичну доцільність теоретико-практичних досліджень вказаної проблематики.

Варто зауважити, що не зважаючи на актуальність процесу формування громадянського суспільства, чинне законодавство України та юридична наука використовують значну кількість термінів для характеристики громадськості – громадські формування, недержавні організації, неприбуткові організації, громадські об'єднання, некомерційні організації, об'єднання громадян, неурядові організації тощо [3, с. 200]. Така термінологічна еkleктичність породжує певну плутанину і не сприяє об'єктивному вирішенню ситуацій у правозастосовній практиці з питань статусу громадськості в Україні.

Розглядаючи категорію «громадський контроль», варто визнати, що його офіційне визначення в українському законодавстві також відсутнє.

Певні кроки суб'єктів законодавчої ініціативи стосовно розроблення законопроектів про громадський контроль не знайшли відображення в прийнятих законах. На наш погляд, громадський контроль в Україні слід розуміти як діяльність суб'єктів громадськості щодо встановлення відповідності діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування вимогам, передбаченим чинним законодавством, і сприяння участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики.

Правовими підставами прояву громадського контролю у сфері інтелектуальної власності постають, передусім, положення Конституції України про те, що єдиним джерелом влади в Україні є народ, який здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування (ч. 1 ст. 5), громадяни мають право брати участь в управлінні державними справами (ч. 1 ст. 38) [4]. Відтак, громадяни України наділені правом бути активними учасниками процесу вироблення, прийняття та реалізації рішень щодо управління державою. Однією із складових становлення публічного управління в Україні є формування та подальший розвиток інституції громадського контролю, зокрема у сфері інтелектуальної власності.

Виходячи із доктринального розуміння громадського контролю, суб'єктами, які здійснюють контрольні функції у сфері інтелектуальної власності є: громадські ради, які функціонують при органах виконавчої влади у сфері інтелектуальної власності; громадські організації, що об'єднують фахівців у вказаній галузі; організації колективного управління у сфері авторського права і суміжних прав; творчі спілки.

Відповідно до існуючих засад, об'єктами громадського контролю у сфері інтелектуальної власності є діяльність органів виконавчої влади по дотриманню вимог чинного законодавства.

Слід зауважити, що забезпечення громадського контролю в досліджуваній галузі має забезпечуватися встановленням юридичної відповідальності за незалучення громадськості до вирішення питань врядування. Чинне законодавство не передбачає безпосередньо відповідальності щодо вказаного питання. Існує відповідальність за порушення законодавства про державну реєстрацію нормативно-правових актів (ст. 188-41 КУпАП) і за порушення права на інформацію та права на звернення (ст. 212-3 КУпАП). Прийняття норми права, яка б передбачала відповідальність за порушення права громадськості брати участь в управлінні державними справами, посилить значення громадського контролю в суспільстві, зокрема у сфері інтелектуальної власності.

Нормативно-правовий аналіз надає можливість визначити значний інструментарій по здійсненню громадського контролю у досліджуваній галузі: громадська експертиза діяльності органів виконавчої влади чи нормативно-правових актів; громадська антикорупційна експертиза проектів нормативно-правових актів; консультації з громадськістю у формі публічного громадського обговорення; офлайн/онлайн наради

громадських рад; офлайн/онлайн засідання робочих груп громадських рад; дискусії громадськості і представників органів державної влади; електронні консультації; інформування про діяльність; звернення громадян до органів влади. Всі форми громадського контролю пов'язані між собою, а їх комплексне застосування забезпечує ефективність контрольної діяльності.

Отже, сутність громадського контролю у сфері реалізації права інтелектуальної власності полягає у встановленні відповідності діяльності органів державної влади вимогам, передбаченим чинним законодавством, щодо інтелектуальної власності. Контроль громадськості у сфері інтелектуальної власності є закономірною тенденцією реформування державного управління в означеній галузі відповідно до низки стратегічних документів задля утвердження принципів публічного управління. Законодавство визнає за громадськими організаціями у сфері інтелектуальної власності дорадчу демократію. Поєднання державного і громадського контролю, участь громадськості у виборі оптимальних рішень органів державної влади сприяє формуванню в Україні громадянського суспільства

Потребують подальшого дослідження та вдосконалення форм громадського контролю, уніфікації процедури участі громадськості в нормотворчій та практичній діяльності, відповідальності органів державної влади за порушення у відповідній галузі державного управління. Вказані пропозиції поряд з іншими питаннями мають бути відображені в Законі України про громадський контроль, потреба в якому є нагальною в умовах формування в країні інституцій публічного управління в процесі європейської інтеграції.

Література:

1. Капітаненко Н. П. Громадський контроль у сфері реалізації права інтелектуальної власності. *Правові новели*. 2021. № 13. С. 150–159.
2. Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Закон України від 16 вересня 2014 р. № 1678-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 40. ст.2021.
3. Віхляєв М.Ю. Види громадських об'єднань в Україні: питання законодавчої плутанини та теоретичний пошук способів її розв'язання. *Науково-інформаційний вісник «Право»*. 2013. № 7. с.200 – 2005.
4. Конституція України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст.141.